

ANEKS nr 4

Miejsca pamięci i tradycji historycznej
(nie ujęte w ewidencji zabytków)

Place i pomniki:

Plac Solidarności i pomnik Bł. Jana Pawła II

Symboliczne miejsce ważne dla historii miasta położone między ul. Kościuszki, a ul. Św. Jadwigi. Od poł. XIX w. do 1939 r. istniały tu koszary piechoty, pierwszy zaplanowany obiekt kwaterunkowy wojska w Dębicy (patrz: rys historyczny), zniszczone po wybuchu wojny. Po powstaniu Solidarności członkowie dębickiej opozycji w narożniku pustego już wówczas placu postawili drewniany krzyż, przy którym 3 maja 1981 po raz pierwszy po wojnie odbyły się publiczne uroczystości święta narodowego i Msza św. Po wprowadzeniu stanu wojennego i po męczeńskiej śmierci Ks. Jerzego Popiełuszki, kapelana Solidarności, ludzie w rocznicę tych wydarzeń przynosili pod krzyż kwiaty. Plac nabierał znaczenia symbolicznej przestrzeni wolności, mimo, że władze zakazywały zgromadzeń w tym miejscu. Po upadku komunizmu zaczęto tu organizować uroczystą Mszę Świętą w intencji Ojczyzny podczas uroczystości 3 Maja. Właśnie z uwagi na to po śmierci Papieża Jana Pawła II, którego wkład w odzyskanie wolności i upadek systemu komunistycznego był decydujący, to miejsce wybrano na budowę Jego pomnika. Uporządkowano wówczas plac, a drewniany krzyż odnowiono i umieszczono w dużym monumentalnym krzyżu z brązu, wysuwając Go w centralne miejsce placu.

Plac - skwer Kazimierza Wielkiego i obelisk

Położony jest przy ul. Rzeszowskiej naprzeciw dawnej siedziby Magistratu - kamienicy nr 18. Plac o tej nazwie, w tym miejscu istniał już przed wojną. Po wojnie komunistyczna władza zerwała z tradycją pamięci o królu, który nadał miastu akt lokacyjny i dopiero w 2006 r. przywrócono starą nazwę dawnemu placowi. Zostało to upamiętnione obeliskiem z fragmentem pieczęci królewskiej Kazimierza Wielkiego.

Pomnik Króla Kazimierza Wielkiego wręczającego akt lokacji miasta Świętosławowi Gryfście znajduje się przed wejściem do budynku Ratusza Miejskiego. Jego autorem jest wybitny artysta tarnowski Jacek Kucaba.

Pomnik przedstawiający postać siedzącego króla wręczającego dokument lokacyjny klęczącemu przed nim rycerzowi Świętosławowi jest wizją artystyczną wydarzenia,

czytelną w odbiorze i służącą pamięci mieszkańców. Po obu stronach postaci na dwóch ścianach o przekroju falistym znajdują się nadrukowane: fragment mapy oraz aktu królewskiego.

Pomnik Patronki Miasta Św. Jadwigi Śląskiej . Odślonięto w 2010 r. na prawym dziedzińcu Ratusza miejskiego. Rzeźba wykonana w brązie. Przedstawia postać patronki miasta w tradycyjnym ujęciu: Święta w prawej dłoni trzyma kaplicę, jako symbol jej działalności fundatorskiej, w lewej zaś wyciągniętej dłoni podaje bochen chleba. Rzeźba, której autorem jest Jacek Kucaba pociąga swą prostotą przez co bliska jest ascetycznej duchowości świętej Patronki. Na cokole tablica pamiątkowa.

Skwer im. Rodziny Mikołajków teren położony przy ul. Rzeszowskiej, opodal domu w którym Leokadia i Aleksander Mikołajkowie w okresie okupacji, z narażeniem życia własnej rodziny ukrywali 13 osobową rodzinę żydowską. Ten niezwykle, heroiczny akt miłości bliźniego pozostaje w pamięci społeczeństwa Dębicy i w hołdzie wspaniałemu małżeństwu w 2006 roku nazwano Ich imieniem skwer a pamięć o Nich utrwalono na spizowej tablicy umieszczonej na niewielkim cokole, otoczonym łańcuchem. Miejsce to ma znaczenie symboliczne, jest świadectwem pomocy niesionej społeczności żydowskiej przez Polaków.

Plac Dęby Katyńskie. Miejsce to, położone w centrum miasta, pomiędzy ulicą Rzeszowską a Szkołą Muzyczną stanowi monumentalny, niezwykle pomnik w postaci zaprojektowanego terenu zieleni, na który składa się zespół imiennych marmurowych tablic poświęconych poszczególnym Dębiczanom, związanym pochodzeniem bądź działalnością z miastem, zamordowanych przez Sowietów w miejscach kaźni: Katyniu, Charkowie, Twerze. Tablice umieszczone są na niewielkich cokołach. Za nimi zasadzone w 2010 r., w 70 rocznicę Ich męczeńskiej śmierci dęby. Plac jest miejscem corocznych uroczystości patriotycznych, a ten swoisty pomnik z zieleni nadaje temu miejscu szczególnej powagi i piękna.

Plac Sybiraków

Położony przed budynkiem dworca kolejowego plac. Jego centralnym miejscu, osłoniętym niestety wysoką jodłą, znajduje się obelisk ustawiony tu w 600 lecie powstania miasta w 1958 r. Nazwę Plac Sybiraków miejsce otrzymało w 1998 r.

Pomnik - głaz 54 zakładników rozstrzelanych przez hitlerowskiego okupanta
[Pomnik ofiar hitlerowskiego ludobójstwa]

Położony jest u podnóża nasypu kolejowego, w niedalekiej odległości od wiaduktu przy ul. 1 Maja, w miejscu gdzie 2 lutego 1944 r. niemiecki pluton egzekucyjny rozstrzelał zakładników przywiezionych z więzień krakowskiego i tarnowskiego. Zbrodni dokonano w ramach akcji odwetowej za zamach na pociąg urlopowy okupanta, dokonany w Czarnej przez oddział Armii Krajowej dębickiego obwodu.

Pomnik - głaz Kazimierza Głazczki ps. „Ryś”

Postać, któremu poświęcony jest głaz stojący przy ul. E. Kwiatkowskiego to żołnierz dywersji dębickiego obwodu ZWZ- AK, który w tym miejscu w 1944 r. zginął w czasie akcji prowadzonej przez oddział dyspozycyjny (bojówkę) Komendanta Obwodu przeciw niemieckiemu konfidentowi, żandarmowi Urbanowi. W czasie akcji, która rozegrała się w tym miejscu, niegdyś nazywanym „dębickim borkiem” „Ryś” w beznadziejnej sytuacji, już w rękach Niemców rozerwał się granatem powalając przy tym dwóch z nich.

Pomnik tworzy duży głaz narzutowy z wykutą inskrypcją otoczony łańcuchem.

Grób i pomnik pomordowanych Żydów w lesie na Wolicy

Na skraju lasu Wolickiego, u stóp Lisiej Góry (łysej góry) znajduje się grób, w którym spoczywają ciała 574 ofiar – osób narodowości żydowskiej zamordowanych przez Niemców w lipcu 1942 r. Od 1949 r. znajduje się tu pomnik a na nim tablica z inskrypcją informująca o wydarzeniu. W 1996 r. mogiłę uporządkowała i ogrodziła Fundacja Rodziny Nissenbaumów.

Głaz w parku „Sokoła” - Domu Kultury „Śnieżka”

Pomnik upamiętniający 500 rocznicę bitwy pod Grunwaldem został odtworzony w 1960, w miejscu, w którym przed wojną stał pierwszy pomnik wzniesiony w 1912 r, w ramach założenia parkowego obok budynku Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół”.

Obelisk upamiętniający 5 Pułk Strzelców Konnych

Znajduje się na terenie dawnych koszar, obok głównego budynku Uniwersytetu. Powstał w 1975 r. dla upamiętnienia ostatniej przedwojennej formacji kawalerii konnej stacjonującej w koszarach, oraz – jak głosi treść tablicy – kontynuatorów ich walk o wolność i niepodległość w szeregach Armii Krajowej.

Pomnik - obelisk poświęcony pamięci żołnierzy wyklętych na dębickim rynku

Usytuowany w miejscu egzekucji wykonanej w 1946 r. przez władze komunistyczne na żołnierzach podziemia niepodległościowego.

Tablice:

Na budynku Miejskiego Gimnazjum

Tablica poświęcona ppor. Piotrowi Klamutowi, ps. „Pietrzak”, byłemu nauczycielowi szkoły, w czasie wojny oficerowi Obwodu AK Dębica „Deser”

Tablica poświęcona patronowi szkoły Adamowi Mickiewiczowi. Pierwszą tablicę umieszczono w 100 lecie urodzin poety, w 1898 r. Obecnie znajduje się ona w Muzeum Regionalnym, a w jej miejscu wisi nowa.

Tablica poświęcona pamięci Ryszarda Siwca, niegdyś ucznia tej szkoły, opozycjonisty z okresu PRL, tragicznie zmarłego w wyniku samospalenia (akt protestu przeciw zbrodniom reżimu komunistycznego). Tablicę umieszczono w 100 lecie jego urodzin.

Tablica dla upamiętnienia Polskiego Państwa Podziemnego, umiejscowiona w 2014 r. w 75 rocznicę utworzenia struktur debickich Polskiego Państwa Podziemnego.

Na budynku Banku Spółdzielczego

Tablica informująca o historii obiektu: miejscu urodzenia Krzysztofa Pendereckiego, światowej sławy kompozytora, siedzibie Towarzystwa Wzajemnego Kredytu. Tablicę umieszczono w roku 2000.

Na obelisku, przy ul Kościuszki

Tablica poświęcona pamięci Kozaków Płastuńskich, walczących w składzie armii radzieckiej walczącej z Niemcami o Dębicę w 1944 r. Umieszczono ją w 2006 r. w miejsce tablicy upamiętniającej rocznicę wyzwolenia Dębicy przez Armię Czerwoną.

Na budynku przy ul Kościuszki 3

Tablica upamiętniająca fakt istnienia Kościoła pw. Św. Barbary i Św. Magdaleny. W tym miejscu, bądź w niedalekiej okolicy stał niewielki drewniany kościółek ufundowany w 1655 r., a w jego sąsiedztwie miał się znaleźć nowopowstały wówczas szpital- przytułek. Kościół został zniszczony podczas najazdu szwedzkiego, w czasie wojny północnej i odbudowany w 1705 r. Skutkiem polityki józefińskiej cesarskiej Austrii, kościół zamknięto a następnie przeniesiono na cmentarz parafialny, gdzie w 1831 r. został rozebrany.

Na narożnej kamienicy Rynku i ul Piekarskiej

Tablica upamiętniająca postać Stanisława Darłaka, patrioty i wybitnego Dębiczana, animatora życia muzycznego w mieście.

Na narożnej kamienicy ulicy Kolejowej

Tablica poświęcona pamięci Walerii Szalay Groele, pisarki i nauczycielki, wielkiego przyjaciela młodzieży. Tablicę umieszczono na budynku w którym kiedyś mieszkała.

Na kamienicy nr 44 w południowej pierzei rynku

Tablica upamiętnia śmierć Romana Banka ps. Żbik, żołnierza Armii Krajowej, który zginął w tym miejscu 7 czerwca 1944 r. w czasie próby zamachu na konfidenta i gestapowca Urbana.

Na terenie Muzeum Regionalnego - obiekt nr 25

Tablica poświęcona płk. Kazimierzowi Kosiarskiemu, ostatniemu dowódcy 5 Pułku Strzelców Konnych, stacjonującego w Dębicy, z którym pułk wyruszył na wojnę obronna w 1939 r. Tablicę odsłonięto w 2008 r.

Na domu Państwa Kostyrów, przy ul Rzeszowskiej

Tablica upamiętniająca postać Stanisława Palucha ps. Drab, Moskit. Znajduje się za ścianie domu w którym przed wojną mieszkał ten legendarny harcerz Szarych Szeregów i żołnierz Armii Krajowej, zamordowany przez Gestapo w 1944 r. Tablicę wmurowano w 66 rocznicę śmierci żołnierza.

Na domu Strumskich, przy ul. Św. Jadwigi

Tablica upamiętniająca postać por. Władysława Strumskiego ps. „Brutus”, żołnierza Armii Krajowej, dowódcy Oddziału Dyspozycyjnego Komendanta Obwodu, wsławionego wieloma akcjami dywersyjnymi, po wojnie aktywnie działającego w podziemiu antykomunistycznym i więzionego za tę działalność. W. Strumski był również cenionym pisarzem, o czym wspomina również tablica na jego domu, którą umieszczono w 2009 r.